

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ**Бойко К. К., Падерін І. Д.**

Ключевым условием инновационного развития для регионов является наличие эффективной инновационной системы. С целью исследования инновационного потенциала Днепропетровской области проведен анализ и сравнение региональных показателей с общими показателями страны. Исследованы причины медленного инновационного развития региона, в том числе, зависимость инновационного развития предприятий Днепропетровской области от источников его финансирования. Проанализированы объемы инновационных расходов и направления их вложения. Обоснована необходимость внедрения технологических инноваций. Результаты исследования свидетельствуют о том, что Днепропетровская область имеет все потенциальные возможности ускоренного экономического роста региона и реализации стратегической программы инновационного развития страны.

Ключовою умовою інноваційного розвитку для регіонів є наявність ефективної інноваційної системи. З метою дослідження інноваційного потенціалу Дніпропетровської області проведено аналіз та порівняння регіональних показників із загальними показниками по країні. Досліджено причини повільного інноваційного розвитку регіону, в тому числі, залежність інноваційного розвитку підприємств Дніпропетровської області від джерел його фінансування. Проаналізовані обсяги інноваційних витрати та напрямки їх вкладення. Обґрунтовано необхідність впровадження технологічних інновацій. Результати дослідження свідчать про те, що Дніпропетровська область має всі потенційні можливості щодо прискореного економічного зростання регіону і реалізації стратегічної програми інноваційного розвитку країни.

A key condition of the innovative development of regions is an effective innovation system. In order to study the innovative potential of the Dnipropetrovsk region, it was analyzed and compared the regional indicators with indicators of the country. The reasons of the slow innovation development in the region were explored, including the dependence of the innovative development of enterprises of Dnipropetrovsk region of the funding sources. It was analyzed the amount of innovation expenditures and the direction of their investments. The necessity of technological innovation was based. These results suggest that the Dnipropetrovsk region has all the potential to accelerate economic growth in the region and to implement the strategic program of innovation development.

Бойко Е. К.

аспирант ДГФА
katerynaboiko@yandex.ru

Падерин И. Д.

д-р экон. наук, проф., зав. каф. ДГФА,
академик Академии экономических наук Украины,
ivan.paderin@mail.ru

УДК 330.341.1

Бойко К. К., Падерін І. Д.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ

Ключовою умовою інноваційного розвитку для регіонів є наявність ефективної інноваційної системи, на базі і в межах якої має бути забезпечено продуктивну взаємодію основних об'єктів інноваційної економіки: бізнес-структур, науково-освітніх інститутів та органів влади [1]. Вирішальною складовою регіональної економічної політики є визначення економічної стратегії розвитку території. Вибір стратегічного курсу регіону повинен базуватися на аналізі економічного потенціалу регіону, при якому необхідно брати до уваги сукупність різних факторів: ресурсне забезпечення, природно-географічне положення, виробничо-інноваційні можливості, трудовий потенціал тощо. Виходячи з особливостей територіальної стратифікації, стає можливим пошук таких умов діяльності, які б найбільше сприяли розвитку економіки регіону й робили максимальний внесок в економічне зростання країни [2].

Основою у становленні сучасної моделі економічного зростання є інноваційна складова. Саме інноваційна активність у сучасній економіці забезпечує конкурентоспроможність, фінансову незалежність підприємств у довгостроковій перспективі. Техніко-технологічні й соціально-організаційні інновації створюють фундаментальну основу інноваційного розвитку.

Багато науковців присвячують свої дослідження окремим аспектам регіонального інноваційного розвитку, такі, як Бубенко П. Т. [1], Гриньов Б. В. [3], Гусєв В. А. [1], Жук М. В. [2], Круль В. П. [2], Федулова Л. І. [4] та багато інших. Проте аналіз праць іноземних та вітчизняних дослідників свідчить про необхідність подальшого висвітлення проблем повільного інноваційного розвитку регіонів та розробки механізму його прискорення, що зумовило вибір теми дослідження, його мету та свідчить про його актуальність.

Метою статті є дослідження розвитку інвестиційного та інноваційного потенціалу Дніпропетровської області.

Україна дуже повільно рухається у напрямку освоєння нових знань і технологій, розвитку інноваційного виробництва і прискоренням цього процесу. Тому, важливим резервом для розширення можливостей інноваційного зростання у масштабах країни є вирівнювання інноваційного потенціалу регіонів і територій шляхом активізації науково-технічних ресурсів, які вони мають у своєму розпорядженні, але не використовують.

Оскільки Україна обрала інноваційну модель розвитку економіки, то актуальним виявляється оцінювання інноваційного розвитку окремих регіонів країни і дослідження динаміки інноваційної активності регіональних суб'єктів господарювання.

На сьогодні Дніпропетровська область – одна з найбільш інвестиційно привабливих науково-технічних регіонів України. Дніпропетровська область займає 2-ге місце серед 27-ми регіонів України по чисельності населення та за ВРП у розрахунку на одну особу та 3-тє – за вкладеннями у валовий внутрішній продукт України.

В області мешкає близько 7,3 % населення України та виробляється біля 10 % ВВП. Валовий регіональний продукт у розрахунку на одного мешканця Дніпропетровської області складає біля 140 % загальнонаціонального показника.

Спираючись на статистичні дані за 2000–2011 рр. по Дніпропетровській області [5] можна зробити висновок, що інноваційна активність промислових підприємств суттєво зменшилася. Так, питома вага підприємств, що займалися інвестиціями зменшилася з 21,8 % у 2000 р. до 8,7 % – у 2011 р. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової зменшилася з 3,6 до 0,5 %; частка підприємств, які займалися інноваціями, знизилася з 21,8 до 8,7 %, питома вага підприємств, що впроваджували інновації, зменшилася з 13,6 до 7,1 % відповідно.

Становить інтерес дослідження динаміки впровадження інновацій за їх видами. У Дніпропетровській області за 2000–2010 рр. кількість впроваджених нових технологій зменшилася з 149 до 57, а маловідходних та ресурсозберігаючих – з 51 до 18 технологій. У 2011 р. намітилися позитивні зрушення. Так, кількість впроваджених нових технологій збільшилася до 83, маловідходних та ресурсозберігаючих – до 34 технологій. Загальний обсяг освоєння виробництва нових видів продукції за 2000–2011 рр. зменшився з 500 до 100 найменувань. При цьому, при достатньо стабільному зростанні протягом 2000–2010 рр. освоєння нових видів техніки з 21 до 49 найменувань, у 2011 році їх освоєння скоротилося до 29 найменувань.

При порівнянні регіональних показників із загальноукраїнськими показниками, потрібно відзначити, що в Україні, при негативній динаміці освоєння нових видів продукції протягом 2000–2010 рр. (зменшення з 15323 до 2408 найменувань), у 2011 році спостерігається незначні позитивні зрушення в цьому напрямку (збільшення до 3238 одиниць продукції). Позитивна динаміка спостерігається і у впровадженні нових технологій (збільшення на 23 % у 2011 р.) [5]. Тобто, інвестиційний розвиток Дніпропетровської області проходить більш повільно, ніж в країні.

Головним стримуючим фактором інвестиційного розвитку Дніпропетровської області є слабе фінансування інноваційних заходів. Протягом 2000–2011 інноваційна діяльність в Дніпропетровській області фінансувалася переважно за рахунок власних коштів – 92,92 %, яких виявилось недостатньо з причини високої питомої ваги збиткових підприємств. Так, питома вага збиткових підприємств Дніпропетровської області в 2009 році (період кризи) склав 51,4 %, у 2011 році – 39,7 % [6]. За рахунок коштів державного бюджету здійснювалося фінансування лише на 5,97 %, що свідчить про необхідність її підтримки з боку уряду. Стабільно низькими залишаються вкладення від іноземних інвесторів та з інших джерел.

В табл. 1 приведено данні структури фінансування інноваційних заходів у Дніпропетровській області. Динаміка фінансування інноваційної діяльності у Дніпропетровській області наведена в рис. 1.

Таблиця 1

Структура фінансування інноваційних заходів у Дніпропетровській області, тис. грн

Роки	Джерела фінансування інноваційної діяльності у Дніпропетровській області				
	Загальна сума витрат	власних	державного бюджету	іноземних	інші джерела
2000	214612,5	207007,6	50,0	2724,0	4830,9
2001	194967,7	171784,8	35,0	22601,0	546,9
2002	299935,3	199591,6	3362,1	24834,9	72146,7
2003	315311,0	181154,1	70329,0	–	63827,9
2004	144262,7	117916,9	22598,0	2452,0	1295,8
2005	385472,6	271982,2	10786,7	48887,0	53816,7
2006	685220,8	528841,2	67037,2	–	89342,4
2007	1179598,7	1086225,9	29747,4	–	63625,4
2008	1355469,9	1028961,9	152252,4	–	174255,6
2009	1212933,8	1084818,2	39354,4	–	88761,2
2010	379889,5	329378,5	46152,2	–	4358,8
2011	950523,2	883222,7	56722,4	4100,0	6478,1

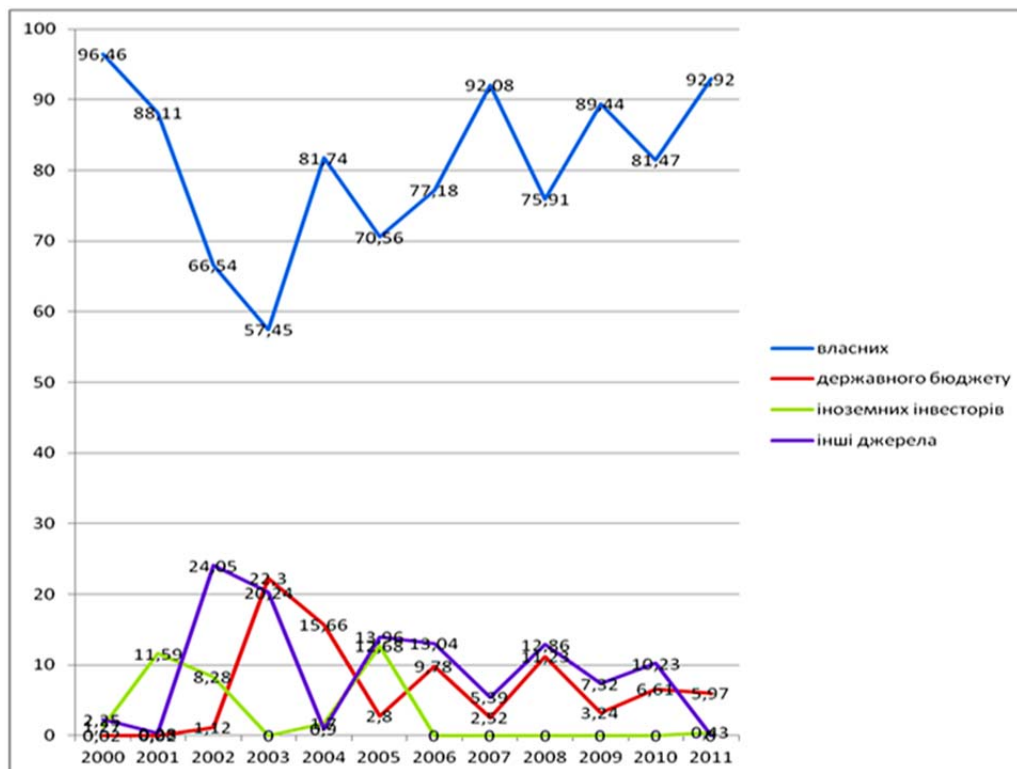

Рис. 1. Динаміка фінансування інноваційної діяльності у Дніпропетровській області

У 2011 р. загальний обсяг інноваційних витрат склав 950,5 млн грн. Для порівняння у 2009 р. витрати становили 1212,9 млн грн, у 2010 р. – 379,9 млн грн. Загалом, динаміка витрат на інноваційну діяльність протягом останніх п'яти років мала нестабільний характер [6].

Більше половини витрат припали на підприємства металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів. Внутрішні витрати на виконання робіт склали за 11 місяців 2011 року 564,4 млн грн, або 83,9 % валових витрат [7].

Науковцями 68 організацій та підприємств області упродовж січня – вересня 2011 р. виконано наукових та науково-технічних робіт на суму 702,7 млн грн, у т. ч. власними силами освоєно 579 млн грн [7].

Внутрішні витрати на виконання робіт склали 564,4 млн грн, або 83,9 % валових.

Обсяг витрат на інноваційні заходи у Дніпропетровській області наведено в табл. 2, та їх структура на рис. 2.

Таблиця 2

Обсяг витрат на інноваційні заходи у Дніпропетровській області, тис. грн

Роки	У тому числі за напрямками				
	Загальна сума витрат	дослідження і розробки	придбання нових технологій	Підготовка виробництва до впровадження інноваційний та інші витрати	придбання машин та обладнання, пов'язаного з упровадженням інновацій
1	2	3	4	5	6
2000	214612,5	82340,0	25859,0	38406,0	68007,5
2001	194967,7	12220,8	23557,0	28604,4	130585,1
2002	299935,3	23385,3	2251,5	32295,2	242003,3
2003	315311,0	12963,7	5872,3	64194,1	232280,9

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6
2004	144262,7	9067,7	817,3	30440,3	103937,4
2005	385472,6	17689,1	1527,1	186271,1	179985,3
2006	685220,8	84929,1	1172,0	297588,7	301531,0
2007	1179598,7	71096,6	8153,5	489648,8	610699,8
2008	1355469,9	199683,0	72,9	674902,3	480811,7
2009	1212933,8	98280,0	886,5	48866,1	1064901,0
2010	379889,5	97719,1	2054,2	30873,5	249242,7
2011	950523,2	121026,5	2972,9	296750,9	529772,9

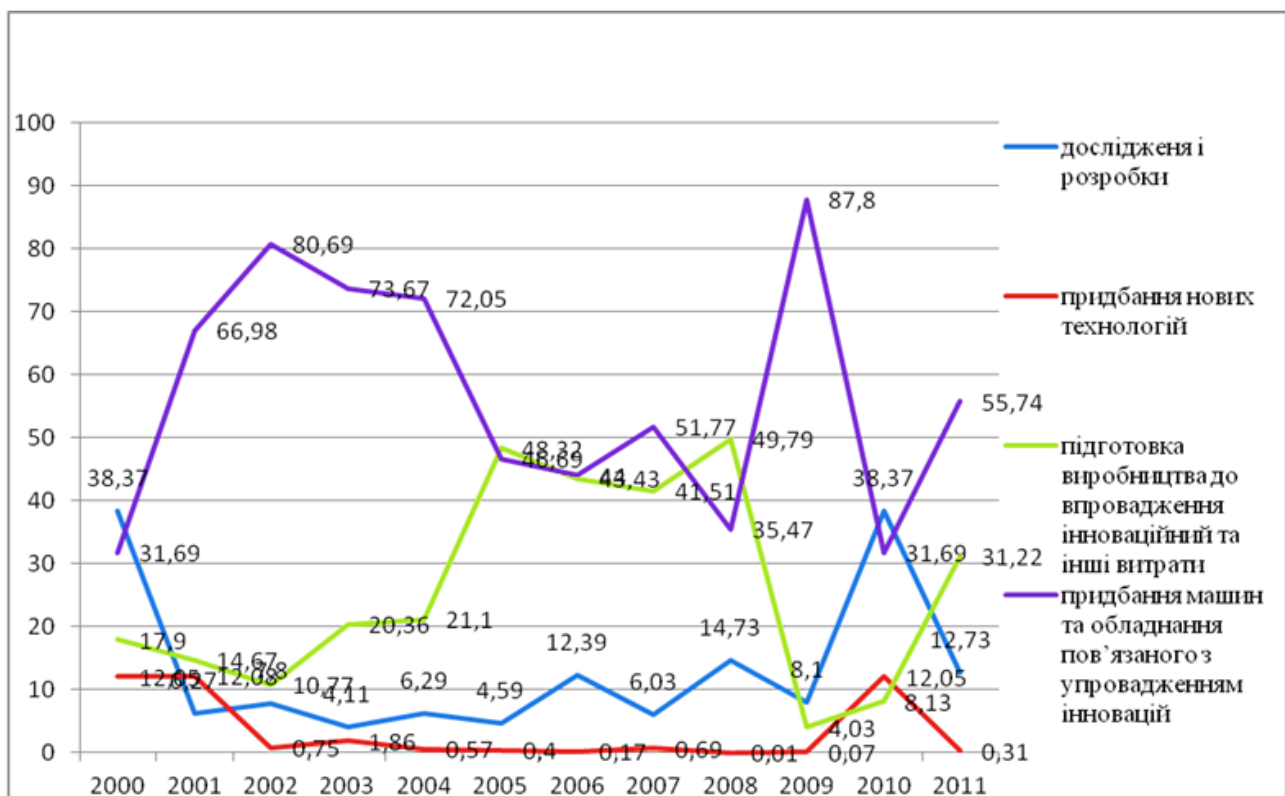

Рис. 2. Структура витрат на інноваційні заходи у Дніпропетровській області

Враховуючи світові тенденції, підприємства збільшують загальну суму витрат на здійснення інноваційної діяльності. За аналізований період спостерігається висока питома вага витрат на придбання машин та обладнання, пов'язаних з упровадженням інновацій. Але всупереч світовим тенденціям питома вага витрат на такі дуже перспективні напрямки, як дослідження і розробки, зменшувалася з 38,4 % (2000 р.) до 12,7 % (2011 р.). Аналогічну тенденцію виявляє зміна питомої ваги витрат на придбання нових технологій: зменшення з 12,05 % (2000 р.) до 0,31 % (2011 р.), при короткочасному значному зростанні до 12,05 % у 2010 р.

Позитивна тенденція спостерігається лише у підготовці виробництва до впровадження інноваційних та у придбанні машин та обладнання, пов'язаних з упровадженням інновацій: показники, у порівнянні з попереднім роком, зросли на 23,1 % та 24,1 % відповідно.

Зрушення в структурі витрат за останній рік дозволяють очікувати в перспективі певний економічний і соціальний ефект.

Стійке зменшення темпів зростання витрат на інноваційні заходи, починаючи з 2008 р., свідчить про те, що промислові підприємства Дніпропетровської області недостатньо нарощують підприємницьку ініціативу задля випереджаючого руху по шляху інноваційного розвитку.

Від'ємна динаміка основних показників інноваційної діяльності свідчить про незацікавленість підприємств у вкладанні коштів в інноваційні заходи і про несприятливий інноваційний клімат у нашому регіоні. Тобто, Дніпропетровська область потребує негайного вживання заходів щодо стимулювання інноваційної діяльності регіональних промислових підприємств.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження свідчать про те, що:

1. Дніпропетровська область має значний потенціал промислового комплексу, висококваліфіковані кадри, високий рівень науково-технічного потенціалу, тобто всі потенційні можливості щодо прискореного економічного зростання регіону і реалізації стратегічної програми інноваційного розвитку країни.

2. Проведений статистичний аналіз динаміки інноваційної активності промислових підприємств Дніпропетровської області виявив певні негативні фактори інноваційного розвитку регіону, такі як: скорочення загального обсягу освоєння виробництва нових видів продукції, зменшення витрат на інноваційні дослідження і розробки, низький рівень інвестиційних вкладень від іноземних інвесторів та з інших джерел.

3. Динаміка показників інноваційної діяльності підприємств Дніпропетровської області на відміну від тенденцій зміни цих показників в середньому по Україні характеризується суттєвим зменшенням обсягів впровадження нових технологічних процесів, меншою питомою вагою коштів інвесторів, в тому числі іноземних, залучених для впровадження інноваційних заходів. Висока частка власних коштів підприємств, вкладених у реалізацію інноваційних заходів, не дає значного ефекту, темпи зростання витрат на інновації зменшуються.

4. Першочерговими завданнями регіону на шляху руху до інноваційної економіки є активізація впровадження технологічних інновацій як найбільш перспективної складової інноваційного розвитку, стимулювання підприємницької ініціативи щодо поживлення інноваційної діяльності та ведення бізнесу на інноваційних засадах, вживання необхідних заходів зі створення сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бубенко П. Ключові моменти формування регіональних інноваційних систем в Україні / П. Бубенко, В. Гусев // *Економіка України*. – 2007. – № 8. – С. 33–39.
2. Жук М. В. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів України : підручник / М. В. Жук, В. П. Круль. – К. : Кондор, 2006. – 296 с.
3. Гриньов Б. В. Проблеми формування інноваційної системи в Україні / Б. В. Гриньов, П. Т. Бубенко, В. А. Гусев // *Економіка і прогнозування*. – 2004. – № 3. – С. 127–138.
4. Федулова Л. Технологічна готовність економіки України до нових викликів в умовах відсутності технологічної політики / Л. Федулова // *Економіка України*. – 2010. – № 9. – С. 12–25.
5. Статистичний збірник. Україна у цифрах 2011 року [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ1_u.htm.
6. Соціально-економічне становище Дніпропетровської області за 2011 рік [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу: http://www.dnprstat.gov.ua/public/2011/public_m12.htm.
7. Соціально-економічне становище Дніпропетровської області за січень-листопад 2011 рік [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу: http://www.dnprstat.gov.ua/public/2011/public_m11.htm.